

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W 2009 R.

10. Podsumowanie

W pracy bibliotek publicznych woj. śląskiego w 2009 r., jak wynika ze sprawozdań tych instytucji, odnotowano z jednej strony wiele zjawisk pozytywnych, jak: rozwijanie i doskonalenie aktywności w obszarze działalności informacyjnej, edukacyjnej i kulturalnej, starania o utrzymanie zasięgu czytelnictwa, rozwijanie procesów komputeryzacji, dbałość o estetykę placówek bibliotecznych i systematyczna ich modernizacja; z drugiej strony wysiłek wielu bibliotek skoncentrowany był na dostawaniu ich działalności do znacznie niedoszacowanych budżetów. Skutkowało to ograniczeniem planowanych remontów, mniejszym zakupem nowości; zahamowaniem procesów komputeryzacji.

W 2009 r. rozpoczęła się realizacja **Programu Rozwoju Bibliotek** – wieloletniego przedsięwzięcia, którego celem jest wsparcie technologiczne i szkoleniowe bibliotek publicznych z terenów wiejskich i małych miast oraz wzmocnienie całego systemu bibliotecznego w Polsce. Program finansuje Fundacja Billa i Melindy Gatesów (za pośrednictwem Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności), a realizuje Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego.

Do pierwszej edycji Programu Rozwoju Bibliotek, rozpoczętej w roku 2009, zostało zakwalifikowanych 31 bibliotek publicznych z województwa śląskiego. 8 bibliotek zostało przyjętych jako biblioteki wiodące – otrzymujące największe wsparcie w ramach Programu i biorące w nim udział wraz z trzema bibliotekami partnerskimi. Bibliotekami wiodącymi w województwie śląskim zostały: Miejska Biblioteka Publiczna w Czechowicach-Dziedzicach, Gminna Biblioteka Publiczna w Gierałtowicach, Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Łazy, Miejska Biblioteka Publiczna w Orzeszu, Miejska Biblioteka Publiczna w Porębie, Miejska Biblioteka Publiczna w Radzionkowie, Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Siewierzu oraz Gminny Ośrodek Kultury, Biblioteka Publiczna we Wręczycy Wielkiej. Biblioteki województwa śląskiego nawiązały współpracę z bibliotekami z Małopolski: Gminna Biblioteka Publiczna w Porębcu uczestniczy w Programie jako biblioteka partnerska Gminnej Biblioteki Publicznej w Kętach, Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Łazy stała się biblioteką wiodącą Miejskiej Biblioteki Publicznej w Andrychowie, a Miejska Biblioteka Publiczna w Porębie - biblioteką wiodącą Gminnej Biblioteki Publicznej w Brzeźnicy. Należy mieć nadzieję, że do drugiej edycji Programu przystąpi znacznie więcej bibliotek z naszego województwa.

W ubiegłym roku sieć bibliotek publicznych województwa śląskiego liczyła **815** bibliotek i filii. W porównaniu z 2008 r. zmniejszyła się o **6** filii bibliotecznych, tj. o **0,7%**. Dalszy spadek liczby placówek bibliotecznych wpłynął na zwiększenie się wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę z 5.663 w 2008 r. do 5.697 w 2009 r.

Województwo śląskie nadal pozostaje w grupie województw o niekorzystnym, najwyższym wskaźniku liczby mieszkańców na 1 placówkę biblioteczną. Wskaźnik krajowy wynosi 4.529 mieszkańców na 1 placówkę biblioteczną.

Sytuacja formalno-prawna bibliotek w ciągu minionego roku, uległa pewnym zmianom, bowiem dwie biblioteki zostały wydzielone ze struktur ośrodków kultury i uzyskały status samodzielnych instytucji.

Ustawowy obowiązek utworzenia biblioteki powiatowej zrealizowano w powiecie kłobuckim, zlecając zadania biblioteki szczebla powiatowego Bibliotece Publicznej Gminy Kłobuck. Pozostał już tylko jeden powiat, który przez 10 lat od zaistnienia obowiązku powołania biblioteki powiatowej, tego nie dopełnił. Jest to starostwo powiatu bieruńsko-łężyńskiego.

Spadek w zakupie nowości

Podczas gdy w latach 2007–2008 nastąpił pewien postęp w odbudowie i uaktualnianiu zbiorów bibliotek publicznych woj. śląskiego, to w 2009 r. zanotowano spadek w zakupie nowości.

Wskaźnik zakupu ze środków samorządowych i dotacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (wg sprawozdania GUS K-03. Dz. 7), wyniósł w ub. roku 7,45 wol./100 mieszkańców (w 2008 r. – 9,45 wol./100 mieszkańców). Spowodowane to było poważnym obniżeniem dotacji MKiDN na zakup nowości. Nie zostały zmniejszone wydatki na zakup książek z dotacji organizatorów, a przeciwnie wzrosły o ponad 385 tys. zł. Tak więc w kwocie przeznaczony na zakup nowości w 2009 r., środki przekazane przez samorządy stanowiły 83,4%, a dotacja Ministra tylko 16,6%.

W dużej skali prowadzono też prace nad selekcją zbiorów i ich ubytkowaniem. Ubytki ponownie przekroczyły wpływy.

Księgozbiory, w związku z tym były mniejsze o 18 857 wol. w porównaniu ze stanem z roku poprzedniego. Podobnie jak w 2008 r. wzrosły zasoby czasopism oprawnych i zbiorów specjalnych.

Postępuje proces komputeryzacji bibliotek. Na koniec 2009 r. liczba placówek skomputeryzowanych wyniosła 598 tj. o 66 placówek więcej niż w roku poprzednim. Bez sprzętu komputerowego i tym samym bez dostępu do Internetu pozostaje

jeszcze 217 filii czyli 26,6% bibliotek publicznych naszego województwa. Statystycznie na 1 placówkę biblioteczną przypadało 4,1 komputera.

Systematycznie poprawia się struktura wykształcenia pracowników merytorycznych. W 2009 r. udział pracowników z wykształceniem wyższym bibliotekoznawczym i wyższym zawodowym (licencjackim), w stosunku do ogółu pracowników merytorycznych wyniósł 39,7% (w 2008 r. – 35,9%).

Zjawiska niekorzystne

Do zjawisk niekorzystnych zaliczyć należy dalszy spadek liczby czytelników. Wskaźnik liczby czytelników na 100 mieszkańców obniżył się o 1%. Niepokojąco duży spadek widoczny jest w grupie czytelników do lat 15 – o 4% w stosunku do wyników roku 2008, w grupie czytelników w wieku 16–19 lat – o 7% w stosunku do ub. roku. O 4% spadła też liczba czytelników w grupie wiekowej 20–24 lata. Warto też zauważyć, że mimo spadku liczby czytelników w wyżej wymienionych grupach wiekowych, stanowią oni największą procentowo grupę czytelników w stosunku do liczby mieszkańców województwa w tym wieku. Np. czytelnicy od 5 do 14 lat stanowili ok. 40% mieszkańców województwa w takim wieku, czytelnicy od 15–19 lat – 38% mieszkańców tej grupy, a 20–24 lat – 40% mieszkańców będących w tym wieku. Natomiast czytelnicy w wieku powyżej 60 lat stanowili tylko 7% populacji województwa w tym przedziale wiekowym

Zmiany w otoczeniu bibliotek, przeobrażenia cywilizacyjne, technologiczne, kulturowe, które zauważane są od wielu lat, wpływają na pracę tych instytucji. Biblioteki oferują coraz to nowe usługi, bogatą gamę wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych, co pokazujemy w niniejszym opracowaniu w wybranym zakresie. Te nowe przedsięwzięcia bibliotek związane ze zmianą oczekiwań i potrzeb czytelników, ciągle nie znajdują odzwierciedlenia w statystyce bibliotecznej.

Poniżej przedstawiamy porównanie sytuacji bibliotek publicznych województwa śląskiego w 2009 r. z sytuacją bibliotek w kraju. Wskaźniki dotyczące całej Polski obliczono na podstawie danych zawartych w „Zestawieniu zbiorczym o stanie i działalności sieci bibliotek publicznych w 2008 r.”, zamieszczonym na stronie WWW Biblioteki Narodowej.

Poniższe tabele zawierają wskaźniki dotyczące:

- bazy materialno-organizacyjnej
- obciążenia usługami
- efektywności

Wskaźniki bazy materialno-organizacyjnej

Lp.	WSKAŹNIKI	woj. śląskie 2009	Polska*
1	Liczba mieszkańców na 1 placówkę	5 697	4 529
2	Powierzchnia użytkowa na 100 mieszk.	2,73	2,50
3	Miejsca w czytelniach na 100 mieszk.	0,22	0,28
4	Liczba książek i czasopism oprawnych na 100 mieszk.	363	355
5	Zakup książek na 100 mieszkańców (wg danych z K-03 GUS)	7,45	9,6

Wskaźniki obciążenia usługami

Lp.	WSKAŹNIKI	woj. śląskie 2009	Polska*
1	Liczba czytelników na 1 placówkę	1 109	775
2	Liczba czytelników na 1 m ²	7,1	6,8
3	Liczba czytelników na 1 pracownika ²	415	363
4	Liczba wypożyczeń ¹ na zewnątrz na 1 pracownika ²	8 401	7 028
5	Liczba udostępnień ¹ na 1 miejsce w czytelni	371	288

Wskaźniki efektywności

Lp.	WSKAŹNIKI	woj. śląskie 2009	Polska*
1	Liczba czytelników na 100 mieszkańców	19,0	17,1
2	Liczba wypożyczeń ¹ na zewnątrz na 100 mieszkańców	393,9	331
3	Liczba wypożyczeń ¹ na jednostkę inwentarzową	1,03	0,94
4	Liczba udostępnień ¹ w czytelniach na 100 mieszkańców	83,48	82
5	Liczba wypożyczeń ¹ na zewnątrz na 1 czytelnika	20,2	19,3

* wg danych za 2008 rok

¹⁾ wypożyczenia i udostępnianie – książki, czasopisma i zbiory specjalne – łącznie

²⁾ pracownicy merytoryczni pełno i niepełnozatrudnieni w osobach fizycznych

